

4. Про утворення Ставки Верховного Головнокомандувача: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 72/2022 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72/2022#Text> (дата звернення: 06.06.2022).
5. Положення про Воєнний кабінет Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 12 березня 2015 р. № 139/2015 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/139/2015#Text> (дата звернення: 06.06.2022).

Ключові слова: Воєнний кабінет Ради національної безпеки і оборони України, керівництво обороною держави, Ставка Верховного Головнокомандувача, особливий період.

Key words: Military Cabinet of the National Security and Defense Council of Ukraine, state defense management, The rate of the Supreme Commander, special period.

БАЛЬЦІЙ ЮРІЙ ЮРІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент*

РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Місцеве самоврядування одна із фундаментальних інститутів громадянського суспільства, що відбиває стан розвитку демократії у державі та суспільстві.

Будучи ефективною формою публічної влади, місцеве самоврядування спрямоване на подолання відчуження населення влади, залучення населення до активної участі у прийнятті рішень, здійснення контролю над функціонуванням влади.

Проте, процес інституціоналізації місцевого самоврядування в Україні пов'язаний із необхідністю вирішення низки проблем. Зокрема, не налагоджено механізми взаємодії державної влади та муніципальної влади, не створено систему моніторингу ставлення населення до проведення відповідних реформ в сфері місцевого самоврядування, що ускладнює прийняття соціально значимих рішень.

Сутність місцевого самоврядування розкривається лише у тому випадку, коли воно є не просто правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення, а й реальною здатністю, спроможністю його здійснення. Тобто, для здійснення місцевого самоврядування наявні відповідні умови, які можна звести до того, що: по-перше, чітко визначено коло повноважень органів місцевого самоврядування; по-друге, існує належна організаційно-правова та матеріально-фінансова база; по-третє, відповідні географічні, кадрові та фінансово-бюджетні ресурси місцевого самоврядування; по-четверте, залуче-

ність (ініціативність) усіх суб'єктів місцевого самоврядування у вирішенні питань, віднесених до повноважень місцевого самоврядування.

Становлення вітчизняного місцевого самоврядування тривало протягом усієї історії української державності, тому можна виокремити такі «основні періоди його становлення: перший період – зародження й розвиток вітчизняних форм місцевого самоврядування, що тривало з часу утворення держави східнослов'янських племен на українських землях і до середини XIV століття; другий період – відзначався поєднанням традиційних форм самоврядування з елементами західноєвропейської організації самоврядування (магдебурзьке право) та продовжувався від середини XIV ст. і до першої половини XIX ст.; третій період – характеризувався розмежуванням в залежності від приналежності українських територій до Російської імперії, Польщі, Австрійській, а пізніше Австро-Угорській монархії, з кінця XVII ст. і до початку XX століття; четвертий період є спробою українзації місцевого самоврядування у 20-ті рр. XX ст. та імітація місцевого самоврядування у радянські часи; п'ятий період, що почався з проголошенням незалежності України у 1991 році та продовжуються до сих пір можна назвати реформою місцевого самоврядування, оскільки протягом цього часу Україна кілька разів переходила від державницької до громадської моделі місцевого самоврядування і в зворотному напрямку.

Зараз реформування української моделі місцевого самоврядування має ґрунтуватись на міжнародно-правових стандартах та бути спрямоване на децентралізацію влади і розвиток місцевої демократії.

На теперішній час існує велика кількість нормативно-правових актів з питань децентралізації, які регулюють відносини з питань адміністративно-територіального устрою та особливого статусу окремих (окупованих) територій, виборчої, бюджетної та податкової сфери. Але нормативно-правове регулювання децентралізації влади є фрагментарним, передусім через відсутність відповідних комплексних змін до Конституції України.

У січні 2020 року, після дискусій в експертному середовищі, у місцевому самоврядуванні і у суспільстві, запропоновані зміни були відкликані з парламенту для доопрацювання. Відтоді тривала робота з напрацювання нової редакції змін до Конституції в частині децентралізації членами конституційної комісії, утвореної Президентом України. Наразі Проект змін до Конституції щодо реформованої системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади і децентралізацію владних повноважень погодили всі учасники конституційної комісії, однак він ще не зареєстрований у парламенті, тому відсутня можливість проаналізувати його зміст.

При цьому, вже зараз виходячи зі змісту проекту змін до Конституції України щодо децентралізації, можна однозначно стверджувати про те, що основною тенденцією змін у здійсненні влади на місцях є ліквідація місцевих державних адміністрацій та створення інституту префекта, що буде здійснювати контрольні функції.

Крім того, практика здійснення децентралізації влади виявила проблеми та ризики, з якими внаслідок здійснення реформи зіткнулися об'єднані територіальні громади, до них можна віднести, зокрема, такі: неузгодженість повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади загалом; низька якість кадрового складу як в сфері управління, так і надання різних послуг членам територіальної громади; проблемою неефективного використання фінансових ресурсів та корупційними ризиками; надмірною політизацією місцевого самоврядування, що потенційно може призвести навіть до сепаратизму.

При цьому, здобутками реформи місцевого самоврядування в частині децентралізації є об'єднання територіальних громад, радикальне зменшення кількості районів та запровадження виконавчих комітетів для органів самоврядування в районах та областях. При цьому, відбувається створення відносно великих і могутніх об'єднаних територіальних громад, які більше не потребують адміністративної підтримки. Відбувається поживлення економічної активності в об'єднаних територіальних громадах, формування нових можливостей співпраці між громадами для вирішення спільних проблем.

Місцевий референдум є найважливішою формою безпосередньої участі членів територіальної громади у вирішенні проблемних питань місцевого значення. Однак більш ніж 10 років він не використовується, через те, що триває процес розробки Закону України «Про місцевий референдум», і це є однією з проблем реформування місцевого самоврядування з одного боку, а з іншого перспективним напрямком його розвитку. Оскільки без дієвої процедури безпосереднього волевиявлення територіальної громади, вона фактично позбавлена реальної можливості здійснювати місцеве самоврядування в Україні.

Останнім проектом Закону про місцевий референдум № 5512, що має реальні шанси стати законом, передбачено розширення кола суб'єктів процесу референдуму, до яких віднесено як політичні партії, так і громадські організації, що реєструються у територіальній комісії з місцевого референдуму як прихильники чи опоненти питання місцевого референдуму. Новацією проекту є визначення правових засад використання електронних форм і засобів оптимізації процесу місцевого референдуму, в тому числі електронних ресурсів і носіїв, електронних документів, електронних підписів, інших засобів ідентифікації, документообігу, реєстрів, електронних сервісів тощо. Передбачається також впровадження автоматизованої інформаційної системи з організації референдумів.

Таким чином, реформування місцевого самоврядування буде сприяти не тільки розвитку місцевого самоврядування в контексті міжнародно-правових стандартів в сфері місцевого самоврядування, а буде направлена і на зміцнення локальної демократії в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Проект Закону про місцевий референдум від 19.05.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71942.

Ключові слова: місцеве самоврядування, місцевий референдум, громадянське суспільство, реформа місцевого самоврядування.

Key words: local self-government, local referendum, civil society, local self-government reform.

ЛАПКО АНАТОЛІЙ ГРИГОРОВИЧ

*Київський регіональний центр Національної академії правових наук України,
заступник директора з організаційних питань, кандидат юридичних наук*

ТЕРНАВСЬКА ВІКТОРІЯ МИКОЛАЇВНА

*Київський регіональний центр Національної академії правових наук України,
провідний науковий співробітник, кандидат юридичних наук, доцент,
доцент КНУБА*

ЗАБОРОНА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Україна, задекларувавши курс на розбудову демократичної, соціальної і правової держави, сприяє всебічно формуванню і розвитку громадянського суспільства. Інституціоналізоване громадянське суспільство являє собою, на думку А. Колодій, розгалужену, багатоаспектну мережу різноманітних форм асоціативного життя, волевиявлення й формування громадської думки, забезпечених певною інфраструктурою й автономних стосовно держави [1]. Конституція України наділяє громадян України правом на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [2]. Громадські організації хоча й відіграють роль каталізатора при формуванні громадянського суспільства, однак правознавці відзначають їх гранично низький ступінь залучення громадян до їх діяльності порівняно з політичними партіями в сучасній Україні [3, с. 26].

Політичні партії виступають одним з найбільш активних інститутів громадянського суспільства. Політичні партії – добровільні об'єднання громадян, що створюються з метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян [4]. Разом з тим, політичні партії визнаються у науковій літературі як інститути, що становлять внутрішню